

מצוות השמיטה

ספר החינוך, מצווה פד

מצוות שמיטת קרקעות

להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית, שהיא נקראת מפני המעשה הזה שנתחייבנו בה, שנת השמיטה, ויזכה בפירותיה כל הרוצה לזכות, שנאמר [שמות כג, יא] "השביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך".

ולשון מכילתא [דרשב"י כאן], והלא הכרם והזית בכלל היה, כלומר שראש הפסוק שאמר תשמטנה ונטשתה - יכלול כל מה שיצמח בארץ, בין פירות אילן או פירות אדמה, ולמה פרטן הכתוב שני אלה? להקיש לכרם שאר מיני אילן, ללמד שכמו שיש בכרם עשה ולא תעשה, שהרי בפירוש נכתב עליו [ויקרא כה, ה] "ואת ענבי נזירך לא תבצור", כמו כן כל שאר האילן יש בהן עשה ולא תעשה. ולפיכך פרט כרם זית, ללמד על עניין זה, כי כוונת הכתוב דלאו דווקא זית לבד, אלא הוא הדין לכל שאר פירות האילן, אלא שהזכיר אחד מהם והוא מלמד לכולן, שזה מן המידות שהתורה נדרשת בהן.

ומצווה זו שהיא להפקיר כל פירותיה, והמצווה האחרת שציונו האל לשבות בה, כמו שכתוב בפרשת כי תשא [שמות לד, כא] "בחריש ובקציר תשבות", קשר אחד להן.

משורשי המצווה

לקבוע בלבנו, ולצייר ציור חזק במחשבתנו, עניין חידוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה, ובו יהרסו כל פינותיה ויפרצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום ויום ושנה שנה על דבר זה: למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יתפרד העניין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כעניין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן ציוה, ברוך הוא, להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו, מלבד השביטה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצווה אליו להפקירם.

ועוד יש תועלת נמצא בדבר, לקנות בזה מידת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקווה אל הגמול.

ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה, שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה, ולא מיעוט הביטחון.

מדיני המצווה

מה הן הדברים מעבודות הארץ שהן לנו בחיוב שביטה זו מן התורה, כגון זריעה זמירה קצירה בצירה; ואשר הן אסורות מדרבנו, כגון מזבל וחופר, ועבודות שבאילן כגון חותך ממנו יבלת, פורק ממנו עלים או בדים יבשים, מאבק באבק או מעשן תחתיו להמית התולעת, סך הנטיעות, קוטם או מפסג האילנות, ומה שהתירו לעשות כגון סוקרין וביסקרא, ועוד תחת הגפנים, ודין עבודת בית

השלחין, ושלא יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבור זמן הזיבול, ואחר כך שתהא גדולה ולא יהא נראה כמזבל, ושיעורה ממאה וחמישים סאה זבל ולמעלה, ומה שאמרו [מועד קטן ג,ב] שהחיוב להימנע מעבודת הארץ שלשים יום קודם שנה שביעית, והיא הלכה למשה מסיני, ודין שדה אילן כמה זמן אסור בעבודה משנה ששית, ומהו נקרא שדה אילן, ואסור הברכה והרכבה, [ואם עבר ועשה] מה יהא בנטיעותיו, ופירות שביעית מה דינן, שכל שהוא מיוחד למאכל אדם, כגון חטים ושעורים ופירות אין עושין מהן מלוגמא או רטיה, שנאמר בהן לאכלה [ויקרא כה,ו], ושאינו מיוחד למאכל אדם, כגון קוצים ודרדרים עושין מהן מלוגמא לאדם ולא לבהמה, ושאינו מיוחד לאדם ולבהמה כגון פואה ואזוב וקורנית, הרי הוא תלוי במחשבת האדם: חשבן לאכילה דינן כמאכל, חשבן לעצים דינן כעצים, ויתר רובי פרטיה, כולן מבוארים במסכתא הבנויה על זה, והיא מסכת שביעית.

ונוהגת בזכרים ונקבות בארץ ישראל בלבד, ובזמן שישראל שם, שנאמר עליה [ויקרא כה,ב] "כי תבואו אל הארץ". ומדרבנן נהגת אפילו בזמן הזה, בארץ דווקא.

וכל מקום שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב ולא כזיב בכלל - אסור בעבודה, וכל הספיחין והצומחין שם אסורין באכילה, כי הם קידשו המקומות שהחזיקו בהן לעולם. והמקומות שהחזיקו בהן כבר עולי מצרים ולא עולי בבל שהן מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, אף על פי שהן אסורים היום מדרבנן בעבודה בשביעית שהחמירו בהן, הספיחין שצומחים שם מותרים באכילה, אחר שלא נתקדש בעולי בבל. ומן הנהר ואמנה והלאה מותר בעבודה.

סוריה, והוא מן המקומות שכבש דוד קודם שנכבשה ארץ ישראל כולה, וזהו הנקרא לרבותינו זיכרוןם לברכה "כבוש יחיד", והארץ הזאת היא כנגד ארם נהריים וארם צובא כל יד פרת עד בבל, כגון דמשק ואחלבוחרן ומקומות אחרים סמוכים לאלו, אף על פי שאין שביעית נהגת בהן מן התורה, גזרו עליהן שיהיו אותן מקומות אסורים בעבודה כארץ ישראל. אבל עמון ומואב ומצרים ושנער, אף על פי שהן חייבים במעשר אין שביעית נהגת בהן, וכל שכן שאין נהגת בשאר חוצה לארץ.

ועובר עליה ונעל כרמו או שדהו בשביעית, או אסף כל פירותיו לביתו בזמן שישראל על אדמתו, ביטל עשה. ומכל מקום מותר לאסוף מהן מעט מעט אל הבית ולאכול, ובלבד שתהא יד הכל שווה בהן כאלו אין לקרקע בעלים ידועים.

הרב שמשון רפאל הירש

בקיום מצוות השמיטה מודיעה אומה שלימה לעולם כי ארצה לה', והוא אדונה האחד והיחיד והאמיתי; בשנה השביעית היא מושכת את ידה מלהשתמש בזכות בעלותה על האדמה, וברגש של כניעה היא מחזירה את אדמתה לאדון הארץ. בעשותה כן היא מכריזה על עצמה כעל "גרים ותושבים" על אדמתה שלה, ומיד ירכינו גאים ראשם. גסי הרוח שהיו יושבים בטח על אחוזותיהם, והיו נוהגים במחוסרי רכוש באטימות הלב ובהרמת ידיים, - עתה ינהגו דרך חסד ואהבה בגרים ובעניים, וגם חיית השדה תיחשב כיצור בעל זכויות, כי אכן אחת היא אדמת ה', שעליה כולם יושבים יחד.

(פירוש רש"ר הירש לתורה, ויקרא כ"ה)

ערכים

המכנה המשותף הקיים בשבת ובשבת הארץ מתבטא בתוכן הפנימי הזהה שבשתייהן. אותם עקרונות שקונה האדם באמצעות השביתה בשבת, הוא אמור לרכוש גם על ידי שמירת שנת השמיטה.

מההימנעות ממלאכת הקרקע בשביעית וכן מהפקרת הפירות, עולה ההכרזה הגדולה המעידה על אדונותו של הקב"ה על כל הבריאה. גם בהימנעות מעשיית מלאכה בשבת, מצהיר עם ישראל על דבקותו בבורא שברא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי.

המדרש מסביר שכוונת הפסוק: "**גבוריכח עושי דברו**" (תהילים ק"ג, כ'), לאלו הנמנעים מלעבד את שדותיהם בשביעית. גבורה נפשית גדולה נצרכת כדי שהאדם יהיה מוכן לראות את אדמתו במשך שנה שלמה כשהיא עומדת בשממונה.

הכרה זו כי "לה' הארץ ומלואה", הכרה הנובעת מהשביתה בשנת השמיטה, היא גם המטרה שלשמה נכנס עם ישראל לארץ.

התורה מעוניינת להוציא מלב הטועים את החשיבה, כי התנחלות עם ישראל בארץ ישראל זהה להתנחלות של עמים אחרים בארצם. התורה שוללת גישה זו באומרה: "**כי תבואו אל הארץ**", מטרת הכניסה לארץ היא לצורך הגשמת המטרה הנכספת: "**ושבתה הארץ שבת לה**" (ויקרא כ"ה, ב'). השמיטה הינה אחד היעדים של כניסה זו.

גם בנקודה זו אנו מוצאים הקבלה בין השבת לשנת השמיטה. על השבת אנו אומרים בתפילה: "**אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ**". הבורא ברא את השמים ואת הארץ, כדי שתושג התכלית, שהיא שמירת השבת. השבת היא היעד העיקרי שלשמו נוצרה הבריאה. בנקודה זו משתווה לשבת שנת השמיטה. השבת היא המטרה של בריאת העולם כולו, ואילו השמיטה היא, כאמור, יעד הכניסה לארץ ישראל.

בעניין זה קיים היבט נוסף. אם ישראל אינם שומרים את מצוות שמיטת הארץ, הארץ גובה את חובה. הם ייאלצו ח"ו להשמיט את קרקעותיהם בעל כורחם ולא לעבד אותן, בעקבות הגלות מהארץ. כאשר בעת ישיבת ישראל על אדמתם הם מתעלמים מהמטרה העיקרית שלשמה הם הורשו להיכנס לארץ, הגמול על כך הוא אותה מידה עצמה - הארץ נעזבת מהם ונותרת שוממה.

שבעים שנות גלות בבל היו כנגד מספר השנים שבהן לא שמר העם על השמיטה, מאז כניסתו לארץ בימות יהושע בן נון.

בימינו אמנם הגאולה השלימה מתעכבת מפאת חטאים כבדים שנעשו בכל התקופות, אולם, יחד עם זאת, מובטחים אנו שבעקבות קיום המצוות התלויות בארץ, וביניהן מצוות השמיטה, הולכת ומתקרבת הגאולה, שאנו כה מצפים לה.

מצוות השמיטה,

הרב גרילק

נקדיש את עיונו הפעם רק לנושא אחד יסודי, שהוא הבסיס לכל השאר. הוא – נושא ה"שמיטה". נתבונן בו מנקודת המבט של בן דורנו.

המשק שהושבת

השביתה שהוכרזה היתה כללית. הקיפה את כל המגזרים. המשק כולו היה משותק. לא היתה זו שביתה אזהרה בת יום אחד בלבד. השביתה ארכה שנה שלימה, 354 ימים מלאים (שנת לבנה). במהלכה לא התנהל כל מו"מ בין המעסיקים והפועלים. איש לא העלה דרישות כלשהן: לא תוספת שחיקה, לא פדיון דמי מחלה, לא תשלום מיוחד עבור כוננות על, או קידום פיקטיבי כמיטב מסורת כלכלת ישראל בימינו.

בסוף השנה חזרו העובדים למלאכתם מפוייסיים כראוי. המתח המעמדי פג מעט. פריון העבודה אף עלה, למרות שאיש לא שילם לעובדים את דמי השביתה הארוכה.

ואם כך, מדוע שבתו?

כי היתה זו השבתת מצוה, ככתוב: "כי תבואו אל הארץ... ושבתה הארץ שבת לה". שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך... ובשנה השביעית שבת שבתון... שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר... והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך. ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכלה" (ויקרא כה, ב-ז).

חוקים במדינת השמיטה

אם נבחן בשום לב משפטים ספורים אלה, האוצרים בקרבם את כל תורת השמיטה, ואם נצרף לבחינה זו את ההלכות המעשיות, שהפיקה מהם התורה שבע"פ – נגלה, מדוע טמונה במצווה זו בשורה חברתית מרעננת.

כתרגיל ממחיש, נעבור נא בדמיון למדינת השמיטה הקדומה, שהיתה חקלאית במהותה, ופעלו בה החוקים הבאים:

שש שנים חיה ארץ זו חיי כלכלה מקובלים, מרוץ אין-סופי אחר הפרנסה והקיום, הכסף והמעמד. היא טיפחה את עושרה הטבעי – את החקלאות. זרעו בה שדות, הפיקו רווחים נאים מן היבולים. ברור, ששלטו בה חוקי היצע וביקוש, מסגרות תיווך שונות, תנדודות שערים ומחירים עם מעט רמאות פה ושם, המועילה לעסקים, אך מזיקה לנשמה. אורח חיים זה יצר, כמובן – בדינמיקה פנימית – את הצורך הנפשי של כלל האזרחים להגיע לכסף, לרכוש, לחלקת אדמה אחת, לעוד אחת ולעוד אחת... היתה זו, אפוא, מדינה "נורמלית" לחלוטין עם סולם ערכי כלכלי מקובל של רכושנות לדרגותיה, של

מעמדות עם תרבות ה"מגיע לי", אימן הורתן של כל תחושות הקיפוח והתגוששות הקבוצות השונות עד להרס העצמי.

ובתוך המולת החיים הזאת – בא פתאום השינוי. בפרוס השנה השביעית – נעצרה המכונה בבת אחת. הארץ על כל מחוזותיה שבתה. לא היתה זו רק האטה בפעילות הכלכלית או מיתונה, כי אם עצירה מוחלטת לשנה שלמה. בלימת הכלכלה הנורמלית תוך העברת המשק כולו למצב אנטי כלכלי.

מהלומה לנטייה הרכושנית

הנה מה שהתחולל:

צוו רוחני כופה עצמו על המציאות ("ושבתה הארץ שבת לה. ("בעלי השדות מנועים בשנה זו מהפקת רווח מרכוש. לא לחרוש, לא לזרוע, לא לאסוף יבול. שנה שלמה הם ניצבים מול רכושם, כאילו לא שלהם הוא. מסע ניצול האדמה למען התועלת האישית – נפסק. הם פוגשים עתה מצב חדש. המציאות החדשה, הכפויה עליהם, מלמדת אותם, כי היו, לאמיתו של דבר, עבדים לתרבות הצרכנית, שיצרו במרוצם האין סופי אחר הקניין החומרי. הניתוק הזמני ממנה, מלטש את המבט ומחזיר את האיזון האנושי. הקרקע המושבתת, המפגינה "עצמאות" בשנה זו, מלמדת אותם, כי גם לה ערך עצמי, שאינו תלוי דווקא בכך, שהיא עומדת לרשות האדם. הוא – האדם – אינו אדון הכל, הרשאי לעשות בה ככל העולה על רוחו. זהו שיעור מאלף, שזוכה בו איש השמיטה בארץ השמיטה.

אולם, חוקי מדינה זו צועדים עוד צעד.
"היתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך) "שם).

פקודה קצרה, המבטלת במחי יד, לשנה שלמה, את הרכוש הפרטי. הקפיטליזם, כערך עליון, ספג מהלומה מוחצת. שדותיך, אמר צוו זה, שדותיך, בעל-בית נכבד ועתיר נכסים, הם הפקר בשנה זו. עליך לכבש את יצרך, לעמוד בשקט ולראות, כיצד פועליך מאתמול, וכן העניים, שלא היו רשאים לעבור את סף ביתך או את מצרי שדותיך – פושטים על תבואות השדה ועל פרי האילנות ונהנים מהם בלא רשותך, ולא על פי ההיתר, שנתת להם, כי אפילו זכות זו נשללה ממך. השדות והאילנות הם הפקר.

כך עוברות הנטיות הרכושניות, שכמדומה הפכו כבר למטרת החברה, משבר חריף. הן קולטות היטב את המסר שבפקודת הפקר זו. אנשי הרכוש במדינה זו מתרגלים בצורה מעשית את לבם, למען יבין, כי אין הרכוש ערך בפני עצמו. שנה אחת יחוש בפועל עובדה זו, כך שבשש השנים הבאות לא ישוב להיות עבד מוחלט לממונו.

שוויון עם הבהמות

אבל פקודה זו נושאת בקרבה עוד בשורה, את בשורת השוויון המוחלט של כל אזרחי המדינה. הפקודה מפילה בבת אחת את מחיצת המעמדות. השדות פתוחים לרווחה בפני הכל באופן שווה. בעל הבית ניצב שם בדרגה אחת עם פועליו מאתמול. העניים מתחככים באזרחים ה"מכובדים" תושבי שכונות היוקרה. גם אצלמרק איסוף יבול בלתי אמצעי, יספק להם את מזונם בשנה זו. כולם

בסירה חברתית אחת. זו החוויה העמוקה, שחווים בני מדינת השמיטה וכי לא תשארנה רבות מהרגשות השוויון החיוביות, גם כאשר ישובו לפעול בחיי הכלכלה הרגילה בשנה השמינית?

אבל, יש בפקודה זו גם משהו מהמם במיוחד. במסגרת שוויון שנתית זו כלולות גם הבהמות, כנאמר בהמשך הפסוק שצוטט לעיל, השותפות גם הן לאכילה שוויונית זו: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל" (שם). הכל שווים, אפוא, בפני אדון כל הארץ. וראו עד כמה חשובה זכות הבהמה והחיה בנידון זה. היא משפיעה במישרין גם על זכותו של האדם:

"פירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן, שאותו המין מצוי בשדה, שנאמר: ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. כל זמן, שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, אתה אוכל ממה שבבית. כלה לחיה מן השדה, חייב לבער אותו המין מן הבית" (רמב"ם, הלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה א.)

בשנה זו אין אתה, האדם, יכול לאכול ולשבע, אם הבהמות והחיות אינן נהנות בשווה. השוויון חוגג כאן את נצחוננו השלם ומכריז: כולם שווים. לכולם תכונה אחת דומה: היותם נבראים.

בשנה אנטי כלכלית זו, מוקדשת שימת לב מיוחדת גם למסחר: "אין עושין סחורה בפירות שביעית" (רמב"ם שם פרק ו הלכה א)

"למשך שנה שלמה פירות הארץ ניתנו רק לצריכה: בלי שהמסחר מכניס את עצמו בין היבול לבין הצרכן. למשך שנה שלמה מזכיר השבתון לאדם היהודי בשפה חודרת, כי אין הבורא מצמיח פירות, כדי שיבואו מפקיעי השער להתעשר מהם. הוא מוציא "לחם" מן הארץ. "לחם" להיות נפש כל חי. "לחם" ולא סחורה. ואם אחד מתיאוריו האופייניים של הקפיטליסט הוא: לנתק את הקשר הישיר בין היבול, ובכלל בין התוצרת, לבין הצריכה, הרי שבת הארץ משיבה את המצב לקדמותו; היא אינה סובלת שום מחיצה בין היבול והצריכה..." (נחליאל – יסודות החינוך למצוות התורה, ד"ר י. ברויאר).

זאת התכנית האנטי כלכלית של השמיטה, המבריאה את המשק ובונה מחדש את שלמותו המוסרית של האדם. זאת התכנית, החותכת בבשר החי של היצרים, יצרי הקניין, המותרות ו"המגיע לי", ההורסים את רקמות החברה. החזרה המתמדת על תכנית זו, לפחות אחת לשבע שנים, אמורה לתקן את סטיות החברה ולהשיב לה מדי פעם את שווי משקלה המוסרי המשקי.

שמיטה בהר סיני / הרב ד"ר בני לאו

הסעיף הראשון של פרשת בהר הוא מצוות השמיטה וממנה מצוות היובל. נושא זה הוא המפתח להבנת יחסו של האדם לסביבתו, לאנשים ולבריאה כולה. החברה האנושית בת זמננו מטולטלת למעלה ממאה שנה בשאלה של הדרך הנכונה, שבה צריכה להתנהל חברת בני האדם. יש מתח בין הזרם הסוציאליסטי המבקש לצמצם את הפערים הכלכליים ולבסס את הסולידריות החברתית, לבין הזרם הקפיטליסטי, המבקש להוציא מהאדם את כל הפוטנציאל שנתן לו הבורא, ולאפשר לו להמריא לשגשוג ולהצלחה. ייתכן והשמיטה מושכת אותנו לכיוון חדש – להבנה מלאה יותר בשאלת היחס שבין האדם בכלל וישראל בפרט עם הבריאה וממילא עם הבורא.

יחסי אדם ואדמה עולים ויורדים בתולדות האנושות מאז ראשית ימי העולם ועד ימינו. ככל שההתפתחות האנושית מתגברת לכיוון תיעוש אגרסיבי, מתעצמת השאלה מצד ה"רוקים": "מה לילוד אשה בינינו?" או בלשון אחרת: מה הרוויח העולם עם בריאת האדם. באה פרשת בהר ומצווה על ישראל: "את שבתותי תשמורו" - שתי שבתות: מצוות שבת הארץ (היא השמיטה) חוברת אל מצוות השבת, ומבקשת לענות לשאלה הזו של טיב היחסים בין אדם לעולם.

השבת באה להעמיד את האדם על מקומו ולתקן את בעלותו על האדמה, ועל כל מעשה בראשית. "מלאכה היא כל התערבות של בני אדם בסדרי העולם החומרי, בין אם היא בונה בין אם היא הורסת. "מנוחה" היא מצב של שלום בין האדם ובין הטבע. אסור לאדם לגעת, לשנות בכל דרך שהיא, לא (לשפר ולא לפגוע). השבת היא יום של הרמוניה גמורה בין האדם לבין הטבע" (אריך פרום).

ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, בחריש ובקציר תשבות". העצירה של החרישה והזריעה יוצרת את הגבול הברור של האדם. פסוק זה שנוי במחלוקת תנאים אם עניינו שבת או שמיטה. לענייננו אין הבדל. העצירה המחויבת לשבת היא העצירה המחויבת לשמיטה. אי אפשר לעצור את זה ללא זה. בשנת השמיטה האדם צועד אחורנית. כך ניסח את הדברים הרב קוק, בספרו אורות הקודש חלק ב' פרק ט"ז.

העולם עומד להתעלות ממעל למצב עבודת האדמה, בצורתה האומללה, שתואר קללה יש לה. הזריעה וכל עמלה, הזרייה והניכוש שקדם לקצירה, כל אלה תוצאות של נפילה הן, מעקבות החטא, בזעת אפך תאכל לחם. יעלה רוח האדם למעלה, ותענה הארץ לעומתו ברכה עליונה, ירעש כלבנון פריו וגלוסקאות וכלי מילת מארץ יצמחו, ועבודת האדם גם המעשית תיקח לה תואר עליון יותר.

הבנה זו של מצוות השמיטה מעלה אותה מעל לעניינים המעשיים, הקשורים מצד אחד לחקלאים ומצד שני ל"חוששי שמיטה", הצרכנים. השמיטה הופכת להיות אתגר רוחני לכל אחד מאיתנו החי בחברה שבה האדם מאיים להשתלט על העולם, והאדם בכלל העולם. מצוות השמיטה היא המציאות הרוחנית שבה האדם מחדד לעומק את מקומו הנכון בסיפור הבריאה, מצמצם את בעלותו ומפנה מקום לכל ההוויה כולה. חינוך לחיי שמיטה יכול להתבטא בדרכים ופעולות רבות שאינן קשורות כלל לעבודת האדמה. הנושא החינוכי המובהק של שנת השמיטה הוא "שנת רוגע ומניעת תחרות". שנה 'שבה מקפידים יותר על מקומו של הזולת, ועל זכותו להתנהל ולחיות תחת שמי ה